

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“,
обявен от Института за изследване на обществата и знанието при БАН

с единствен кандидат доц. дфн Ерика Георгиева Лазарова

Научно направление: 2.3. Философия

Научна специалност: *Философия на културата, политиката, правото и икономиката*

от доц. д-р Антоанета Бориславова Балчева

Институт за балканистика с Център по тракология

Доц. Ерика Лазарова е „доктор на философските науки“ в Института за изследване на обществата и знанието и участва в конкурса с 10 книги, 87 научни публикации, издадени в авторитетни академични списания и сборници, част от които са на чужди езици (немски, английски, руски) или публикувани в чужбина и далеч надхвърлят хронологическите рамки и проблемния обхват на темата, с която тя кандидатства за научната степен „доктор на науките“. Участието на кандидатката в многобройни научни конференции и кръгли маси, отговорното ѝ ръководство и работа в проект на „Фонд научни изследвания“ към МОН, в 2 вътрешноинститутски изследователски проекта и 2 международни изследователски проекта, активното ѝ сътрудничество в периодичния печат с над 100 статии, рецензии, критики, пътеписи, интервюта, убедително затвърждава констатацията за нейното успешно развитие като сериозен и цитиран учен – изграден културфилософ и културисторик с доказан принос в осветляване на проблемите на глобализма, културната антропология, естетическото възпитание, историята на древните цивилизации.

Изследователската ѝ работа красноречиво онагледява нейното израстване като учен с много широк и богато аргументиран професионален поглед, проявяващ похвален вкус към съпоставителния културологичен анализ. Доц. дфн Е. Лазарова работи на границата със социолога, етнологата, психолога, философа, науковеда, за да извае една цялостна представа за етическия прочит на културната история.

На пръв поглед доста разностранните ѝ по тематика научни публикации преследват всъщност една цел – на фона на единството „култура-етика“ и „естетика-етика“ да се очертае динамиката и спецификата на отделни нравствено ценностни философско-мирогледни конструкции с особен акцент върху съвременните глобализационни предизвикателства. Холистичният, и систематическият подход, историцизмът и сравнителният анализ позволяват на доц. дфн Е. Лазарова да разгърне своето широкообхватно проучване върху трансформацията на променящите се социо-културни дискурси в огледалото на историческата, философска, културна, литературна, етнографска, фолклорна, изкуствоведска и социална семантика на проучваните от нея феномени.

Устремена към постигането на тази цел, кандидатката поднася на вниманието ни публикации, които осветляват следните важни проблемно-тематични направления:

- 1) съпоставителни наблюдения върху познавателния синтез на етическото и естетическото чрез анализа на произведения от литературата и изящните изкуства, както и чрез интерпретация на глобализма като хуманизъм;
- 2) проучване на триадата култура-етика-човек в различните форми на общественото съзнание, на идеологията, политиката и свързаните с тях институции, в съчетание с конкретните форми на духовно производство: право, религия, морал, наука;
- 3) разглеждане на егологията във фокуса на нейното епистемологично значение за хуманитаристиката и за устната история на науката в собствено теоретически и в научно-практически аспект;
- 4) осветляване на егодокументите като мисловна парадигма на миналото и бъдещето, като модел на био-психо-социално единство на човешката душа;
- 5) извайване на понятието „*лица на паметта*“ като важна категориална единица, чрез която биват визирани носителите на лично живяната история;
- 6) компаративен прочит на историята на науката като част от историята на културата; проследяване на евристичното развитие на философията на историята във философия на културата с оглед аксиологичната интерпретация на човека като неин творец;

- 7) осмисляне ролята на възрожденския българин-интелектуалец в национален и общоевропейски контекст с оглед етическия прочит на процесите на модернизация и еманципация;
- 8) разглеждане на биографията като знакова конструкция при тълкуване на историческите реалии в дадена културна епоха и определяне на нейния „zeitgeist“;
- 9) реабилитиране на забравени или идеологически неудобни за даден исторически период творчески личности.

Разработвайки посочените проблемно-тематични направления доц. дфн Е. Лазарова достига до важни изследователски постижения.

Първото от тях, според мен е успешното епистемологично осветляване на постановките за „екология на нравствеността“ и иновативното използване на категориите „прекрасна човечност“, „антропотворчество“, „глобална деетизация на обществото“, „мирогледен цинизъм“. Вградени в основната теоретична тъкан на представените научни книги и в студии и статии като *Екология на духа или цивилизацията срещу културата*. „Ново време“, 2009, № 7-8; *Глобализъм без граници или за границите на глобализма*. „Ново време“, № 11, 2008; *Манипулираното общество между тоталната манипулация и тоталната деетизация*. В: „Нравствената деградация“, Русе, 2011; *Преходът - етика на богатите, етика на бедните (опит за културно-исторически и социално-психологически срез)*. В: „Етиката в българската икономика“, С., 2010 и др., те се превръщат в сериозна база за преценка на етическата контекстуалност на съвременния космополитизъм; на моралната корупция на съвременната журналистика и нравствената инфлация на изкуството в ерата на т.н. „културна конфекция“, както и за разомагьосване на лъже-еталоните за красиво и аксиологически значимо във виртуалния свят.

В тази връзка се изявява и второто ѝ постижение – тя не само изважда „на светло“ и обяснява основните корелации между културата като начин на живот и конкретните проявления на нравствеността в социума, но и легитимира ролята на егодокументите като модел за хуманно обществено развитие в едно непрекъснато пътуване към света на човешкия микро и макро-космос.

Приносно значение за разкриване значението на интелектуалеца като индивидуален и колективен носител на „културата на паметта“ имат книгите ѝ *The role of Ego-documents in the history of science. „ЗА БУКВИТЕ“*, Sofia, 2014, както и двата последователни тома от цикъла „Златен фонд на българската наука“, превърнали се в тезаурус за живяната история на българската наука и неоценим ресурс за идните поколения. Доц. дфн Е. Лазарова е успяла през призмата на аз-конstrukциите да изгради богато информационно поле, обхванало ключови за обществото нагласи на мислене и поведение, детерминирани от ценностната система и традициите, както и от пътищата на превръщане на духовното наследство в нравствен капитал. Съчетаването на историографската и психологическа достоверност редом с активната себerefлексия на интервюираните, превръщат разговорите в безценна изворова база за историята на родната ни наука и култура. Критическият поглед е съпроводен с очертаването на визия и приоритети за бъдещото ни духовно развитие. Проблематизираната евристична субективност рисува една многолика картина от професионални интереси, темпераменти и политически пристрастия, в основата на които изпъква преосмислената роля и място на елитите, както и знакови за нашата родова и културна идентичност послания. Автобиографичният и мемоарен разказ се превръщат в наратив с епистемологична ценност.

Проследявайки драмата на идеите в съзвучие с драмата на събитията, интерпретирани в контекста на реализираната духовна мисия на българските учени, доц. дфн Е. Лазарова постига още нещо много важно. Тя успява да открие релефа на формиралата се историко-научна памет, като неразделна част едновременно на националното и световно културно наследство. Поставянето ѝ в един по-широк надрегионален контекст е търсеният от авторката алгоритъм при анализа на национализма и космополитизма в духовното ни развитие. В книгата *Българинът като балкански интелектуалец. „Авангард прес“*, Русе, 2015, а и във водещи статии като *Възраждането като поликултурен комуникационен модел. В: „Философия и философска антропология“* (юбилеен сборник в чест на деветдесетата годишнината на проф. Панчо Русев), С., 2012 или *Балканският интелектуалец Любен Каравелов като учен. В: „Традиция и модерност“*, кн. 8, С., 2009, доц. дфн Е. Лазарова надгражда досегашните изследвания върху Възраждането като модернизационен процес, акцентирайки върху „другостта“ като важен естетически код за изясняване на

проявената хетерогенност и хетеротемпоралност в развитието в Балканския културен ареал.

Именно върху процесите на транскултурна синергия, зададени от плурализма на културните облъчвания, авторката ще задълбочи своите проучвания в книгите *Н. Шейтанов. Балкано-българският титанизъм. „Захарий Стоянов“*, С., 2006 (съставителство и автор на уводната студия) и *Ученият срещу политика д-р Найден Шейтанов. „Захарий Стоянов“*, С., 2005, представляващи теоретичен принос с първото по рода си изследване върху творчеството на културфилософа д-р Найден Шейтанов, олицетворяващо амбицията на българската хуманитаристика от първата половина на ХХ век да изгражда духовни мостове и да бъде посредник между Балканите и света. Проследен е процесът на българското научно и културно развитие, синкретизмът на неразчлененото цяло на интелектуално-творческите търсения на младата ни интелигенция, която трябва да се съобразява с изначалната недиференцираност и хомогенност на научното мислене в следосвобожденска България, превърнал се по-късно в специфично предимство на гносеологическото съзнание. Според доц. д-р Е. Лазарова, Н. Шейтанов става емблематичен пример за търсения през първите четири десетилетия на ХХ в. от интелигенцията ни „нов енциклопедизъм“, за постигнатия синтетизъм в научния поглед към света и усъвършенствания интердисциплинарен подход в хуманитаристиката.

Постижение на авторката е вглеждането във времевия опит и херменевтиката на историческата участ през призмата на отделната личностна биография, което поражда нов дискурс на познавателно постигане на историческите реалии в дадена културна епоха. Именно на биографията на отделната личност, отразяваща историята на нейното време по-един сложен и неконвенционален начин са посветени усилията ѝ в книгите *Непознатият Уайлд или етическите уроци на Принц Парадокс. „Коралов и Сие“*, С., 2000 и *Д-р Асен Петров или Биографията като огледало на епохата. „Херон Прес“*, С., 2004. Респектира методологическата яснота, с която е идентифициран онтологическият хоризонт на биографичното познание, както и проблематизирането му в съвременен аспект. Независимо от това дали се изяснява генезиса на т.н. естетика на парадокса при О. Уайлд, в която изкристализират противоречивите релации на отношенията между изкуство – общество или се навлиза в сложната етико-естетична мотивация на интелектуалеца, определящ е комплексният подход, търсен от изследователката за

изясняване на важни акценти от вариращата в отделните култури и епохи разноликост на личностните и творчески биографии. На тяхната разностранна модалност са посветени голяма част и от публикациите на доц. дфн Е. Лазарова, експониращи забравени или идеологически неудобни за даден исторически период творчески личности като носителката на Нобелова награда Сигрид Унсет, Кнут Хамсун, Хенрих Ибсен, Борис Георгиев и Вадим Лазаркевич, представящи в нова светлина емблематични индивидуалности като Моцарт, разглеждан в ролята му на философ на изкуството, Фридрих Шлегел – като културантрополог, Х. К. Андерсен като пътешественик, Ерих Кестнер - като моралист, Йоан Кукузел – като съвременно звучащ музикант и др.

В заключение бих искала да подчертая изцяло положителната си преценка за обемистата и важна с проблематиката си научна продукция на доц. дфн Е. Лазарова, характеризираща се наред с посочените приноси с характерната за нея иновативност и интердисциплинарност.

С увереност и удоволствие си позволявам да предложа на уважаемите членове на Научното жури и на Научния съвет на Института за изследване на обществата и знанието при БАН да присъдят на доц. дфн Ерика Георгиева Лазарова академичната длъжност „професор“.

20.04.2015г.

Рецензент:

(Доц. д-р Антоанета Балчева)